

Knjiga. Znanje. Razum.

Avtorica besedil: Nina Vošnjak, Mestni muzej Ljubljana.

Oblikovanje: Ivan Mitrevski.

Strokovni pregled: dr. Irena Žmuc, Mestni muzej Ljubljana.

1. Prva slovenska tiskana knjiga

Gotovo si že slišal za

1	6	3	6	5	12	8
---	---	---	---	---	----	---

 in *Katekizem*? Avtor prvih natisnjenih besedil v slovenskem jeziku je bil Primož Trubar, knjigi pa sta bili natisnjeni leta 1550 na območju današnje Nemčije. Trubar je iz različnih narečij z območja današnje Slovenije postavil temelje slovenskemu knjižnemu jeziku.

Primož Trubar na bankovcu za slovenski tolar. Foto: Wikimedia Commons.

2. Temeljni kamen slovenske zgodovine

Janez Vajkard Valvasor je svoje življenje in premoženje posvetil knjigam. Njegovo najpomembnejše in najobsežnejše delo je *Slava vojvodine Kranjske*, kjer je na več kot 3000 straneh podrobno popisal prebivalce, dogodke, naravne pojave in druge zanimivosti današnje osrednje Slovenije v 17. stoletju. Valvasor je zaradi te knjige obubožal. Da jo je lahko izdal, je moral prodati celo svoj grad

13	6	12	14	6	15
----	---	----	----	---	----

. Knjiga v svetovnem merilu sodi med najboljša znanstvena dela iz tistega obdobja.

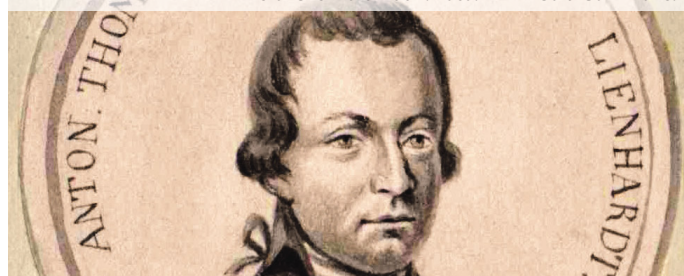

Valvasorjev grad. Grafika iz *Slave vojvodine Kranjske*. Foto: Wikimedia Commons.

3. Prvi raziskovalci slovenskega jezika

Da danes govorimo in pišemo v slovenščini, se moramo zahvaliti mnogim ljubiteljem in raziskovalcem slovenskega

Prvi slovenski dramatik. Foto: Wikimedia Commons.

jezika. Med njimi je bil baron Žiga Zois, ki je materialno podpiral številne književnike, znanstvenike in druge intelektualce, ki so s svojimi deli omogočili obstanek in razvoj slovenskega jezika. To so bili Marko Pohlin, pisec kranjske slovnice, Anton Tomaž

10	8	12	1	15	18
----	---	----	---	----	----

, prvi slovenski dramatik, Valentin Vodnik, avtor prve pesniške zbirke v slovenskem jeziku, in številni drugi.

4. Prve šole in učbeniki v slovenskem jeziku

Prvo slovensko šolo so ustanovili protestanti s Trubarjem na čelu, vendar ni dolgo delovala. Zamenjale so jo nemške šole, vanje pa so lahko hodili samo dečki iz premožnejših družin. V osnovnih in nižjih srednjih šolah se je slovenščina slišala šele, ko je del današnje Slovenije osvojil francoski vojskovodja

12	1	14	13	10	6	13	12
----	---	----	----	----	---	----	----

 in namesto nemškega kot uradni jezik določil slovenskega. To je omogočilo tiskanje učbenikov v slovenskem jeziku, prvi so izšli predvsem po zaslugi Valentina Vodnika.

Spomenik francoskemu vojskovodji. Foto: Mestna knjižnica Ljubljana.

5. Izobražene ženske?

Izobrazbo, ki ni bila omejena zgolj na gospodinjska dela in druga hišna opravila, so imela le dekleta iz premožnejših

Kipec iz uršulinskega samostana v Mekinjah pri Kamniku. Foto: Anja Bezlova.

družin. Na svojih domovih so se učila vezenja, glasbe, petja in podobnih spretnosti. Še manj je bilo takšnih deklet, ki so se lahko branja, pisanja, računanja in morda tudi kakšnega tujega jezika učila v samostanskih šolah, ki so jih vodile

12	19	12	6
----	----	----	---

. Prva, ki je postavila temelje tudi za obvezno šolanje deklic, je bila vladarica Marija Terezija.

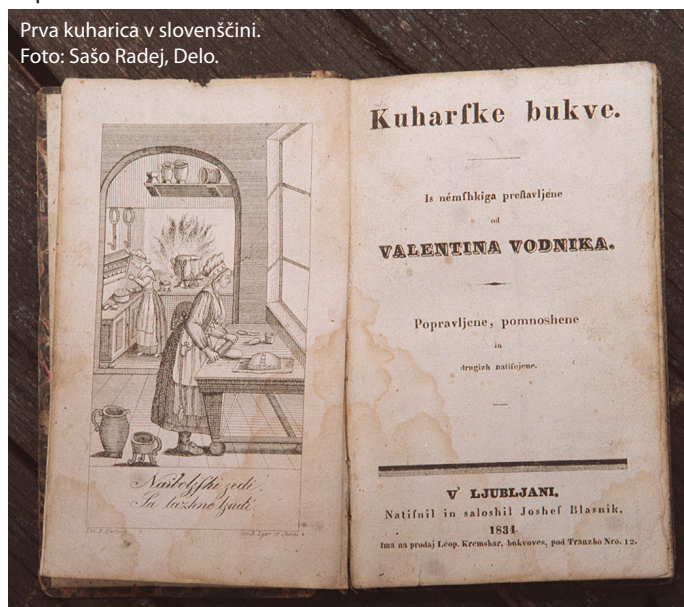
6. Prve knjige za kratek čas

Danes so zelo popularne modne revije in knjige s kuharskimi recepti, nič drugače pa ni bilo pred tristo leti. Gospe so zvesto sledile modnim novostim, ki so se širile iz večjih evropskih mest. V knjigah so našle ilustracije najmodernejših oblačil in navodila za krojenje. Tudi knjige s kuharskimi recepti so bile zelo iskane, prva v slovenskem jeziku je knjiga *Kuharske*

19	20	6
----	----	---

, ki jo je prevedel Valentin Vodnik in je pomembno vplivala na razvoj slovenske kuhinje. Za krajšanje časa so bile zelo popularne tudi knjige z ugankami. Preprostejši ljudje so brali pratike, knjižice s koledarskimi podatki in nasveti za kmečka opravila, domačimi metodami zdravljenja, s pregovori in podobno vsebino.

Prva kuharica v slovensčini.
Foto: Sašo Radej, Delo.

7. Prve knjige za otroke

Prve knjige, ki so bile namenjene otrokom, danes ne delujejo nič kaj otroško. Bile pa so zelo pomembne za širjenje

Otroška literatura nekoč in danes. Foto: Mestna knjižnica Ljubljana.

pismenosti in izobraževanja. Takšna knjiga je na primer

13	18	15	13	9	1
----	----	----	----	---	---

biblija Sebastjana Krelja, otrokom prilagojeno sveto pismo. Besedila, namenjena otrokom, najdemo tudi v *Katekizmu*, kjer so nekatere vsebine podane v obliki pogovora in zato lažje razumljive.

8. Valentin Vodnik in prva pesniška zbirka

Za prvo pesniško zbirko v slovenskem jeziku velja knjiga *Pesme za pokušino* duhovnika Valentina Vodnika. Veliko njegovih pesmi so kmalu po izidu uglasbili, skladbe pa so bile precej razširjene po celotnem prostoru današnje Slovenije. Njegova dela so bila zelo raznovrstna. Izdajal je prvi slovenski časopis

10	19	10	1	12	16	6
----	----	----	---	----	----	---

novice, napisal priročnik za porodničarke, basni, pratike, učbenike, slovnice ... Na ljubljanski tržnici so mu leta 1889 postavili spomenik, ki je prvi spomenik, posvečen pomembni slovenski osebnosti.

Valentin Vodnik. Letos obeležujemo dvestoletnico njegove smrti.
Foto: Narodni muzej Slovenije.

Viri:

- Ahačič, K. (2015). *Jezični možje: zgodba o slovenskem jeziku*.
- Golob, B. (2001). *Napisal je knjigo*.
- Stepančič, D.; Čušin, G. (2017). *Mulc odkriva Sveto pismo*.
- Vodnik, V. (2005). *Uganke zavožlanke*.

Končno geslo

10	6	9	16	18	20	1	15	12	8	3	1
20	16	6	18	8	14	13	12	19	5	8	

iz rok ji prejemat ne mudi!

Ime in priimek

Ime OŠ

Naslov OŠ ali domači naslov

Rešitev oddaj v svoji knjižnici ali jo pošlji na naslov:
MKL, Pionirska – center za mladinsko književnost in knjižničarstvo,
Kersnikova 2, 1000 Ljubljana s pripisom »Za MEGA kviz«

